

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Даценко Д., студ. гр. ІТ-51
наук. керівник – В.М. Король

Сумська область у 1941-1943 рр.*

У наш час Україна веде активну боротьбу з ворожими військами в неоголошеній війні з країною-окупантом. Противник використовує багато методів, які свого часу застосовували фашисти, воюючи на території нашої країни. Тому потрібно детально досліджувати й вивчати бойові дії часів Другої світової війни, що проходили, у першу чергу, на території нашого рідного краю. Необхідно пам'ятати про оборонні операції минулого та втрати, спричинені війною, щоб уникнути повторення помилок у сьогоденні.

Вторгнення німецько-фашистських військ на територію Сумської області почалося 26 серпня 1941 року. Повністю область була окупована 19 жовтня. Від початку війни до окупації області на її території було здійснено ряд заходів, спрямованих на мобілізацію сил для боротьби з ворогом. У серпні 1941 р. розпочалася евакуація місцевих підприємств, племінної худоби, експонатів Сумського художнього музею. Наприклад, у вересні–жовтні 1941 р. обладнання Низівського цукрозаводу було демонтоване в умовах близького фронту (50-60 км, а в останні дні – 10 км). Роботи по демонтажу виконувалися людьми похилого віку й жінками. Усього було відправлено 41 вагон обладнання до с. Журавльове Курганської області [4, с.256]. Усю техніку, яка могла рухатися, усе зерно й дрібний сільськогосподарський реманент було вивезено.

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Завод і радгосп були евакуйовані, зірвано міст через Псел і водяний млин.

Звернемо увагу, що у наш же час війна є неоголошеною й даних про евакуацію цінностей з Криму чи Донбасу у 2014 р. не зафіксовано.

26 серпня 1941 року в районах на північ від Шостки та біля с. Пирогівка Шосткинського району розпочались оборонні бої з ворожими частинами, що наступали з території Білорусі на Конотоп, Ромни, форсувавши р. Десну. Цього дня в бій з противником вступили 307-а, 143-я, 293-я стрілецькі та 52-а кавалерійська дивізії. А 28 серпня в бій вступила 10-а танкова дивізія [1, с.4]. 27 серпня противник зайняв м. Шостку й с. Вороніж, 28-го – с. Ямпіль, 3 вересня було захоплено м. Кролевець. Протягом усього вересня з'єднання 13-ї армії вели тяжкі бої на рубежі сіл Нововасилівка, Боровичі, Кривonosівка, Глазове, Вовна, Ямпіль, м. Глухів. 5 вересня залишки 293-ї стрілецької дивізії відійшли на кордон р. Сейм, а 6 вересня 10-а танкова дивізія відступила на територію Чернігівської області. 7 вересня противник зайняв м. Глухів, 10-го – м. Путивль, 15-го – с. Буринь, 20 вересня захопили с. Ворожбу й західну частину м. Білопілля. 18-19 вересня група військ у складі другого кавалерійського корпусу, 1-ї та 129 -ї танкових бригад здійснила удар у напрямку м. Ромни.

Найважливішою подією, що відбулася на території області в 1941 році став контрудар під с. Штепівкою [1, с.4]. Оборонні бої на території Сумщини вели 3-й повітрянодесантний корпус, 227-а, 293-я стрілецькі дивізії та 1042-й стрілецький полк Південно-Західного фронту, але утримати рубежі нашим військам не вдалося.

Погано озброєні й недостатньо навчені радянські війська зазнали величезних втрат, особливо в боях на території Середино-Будського, Шосткинського,

Ямпільського, Глухівського, Конотопського, Лебединського, Недригайлівського, Охтирського районів. 10 жовтня радянські війська залишили м. Суми, с. Низи, 15-го – с. Краснопілля, а 19-го вийшли за межі області [2, с.3]. Та населення не впало духом, а продовжило боротьбу. Під час окупації області бойові дії розпочали Путивльський, Есманський, Конотопський, Лебединський, Хотінський та Грунський партизанські загони. Стійка оборона радянських військ на території області стала на заваді швидкому просуванню ворожих частин.

Сумщину німці розділили на шість «гебітів» (районів) [4, с.61]. Метою встановлення жорстокого окупаційного режиму було використання економічного потенціалу, матеріальних і людських ресурсів, важкої й легкої промисловості краю. На території області створили кілька таборів військовополонених, у яких загинули тисячі солдат.

З метою викорінення більшовицької ідеології зі свідомості людей німецькі окупанти йшли на певні поступки для українців у галузі духовного життя. З осені 1941 р. у Сумах, Ромнах, Лебедині, Конотопі, Охтирці, Шостці виходять газети українською мовою, у Путивлі – російською, починають діяльність українські драматичні театри в Сумах, Глухові, Охтирці, Конотопі, згодом в окремих містах краю відкриваються краєзнавчі музеї [5, с.360]. Дозволялося створювати початкові школи та промислові, сільськогосподарські, лісогосподарські, ветеринарні професійні школи. На початку 1942 р. у м. Суми відкрилося дві гімназії. Відроджується діяльність Української автокефальної православної церкви, бібліотеки, товариства «Просвіта».

Але, з намаганнями керівників українських місцевих культурно-освітніх організацій звільнитися від впливу німців та поширювати ідею створення самостійної

держави розпочинаються арешти. Так, голова сумського товариства «Просвіта», член ОУН Сапун та його прихильники були розстріляні [6, с.45].

Тяжкими були бої радянських військ за визволення області взимку і влітку 1943 року. Після Сталінградської битви відбувся перелом у ході війни. Почали визволяти захоплені ворогом землі. Бої за визволення Сумського району розпочались 22 лютого 1943 року. Остаточо визволяли район з 8 серпня по 2 вересня 1943 року 38-а та 40-а армії (232-а та 237 стрілецькі дивізії) [6, с.46].

За роки війни на фронтах, у партизанській і підпільній боротьбі від бомб, снарядів і репресій окупаційних властей область втратила понад 200 тисяч чоловік, 78038 жителів області гітлерівці вивезли на каторжні роботи до Німеччини. За даними, які вдалося встановити, з фронтів Великої Вітчизняної війни додому не повернулися 154462 воїни Сумщини, з яких 61060 загинули в боях, 77776 пропали безвісти, 13314 померли від ран, 2282 загинули в полоні[3,4]. У Путивльському районі карателями знищено 3282 мешканці, Середино-Будському – 2434, Ямпільському – 2522, Глухівському – 1932. Повністю або частково спалені близько 760 населених пунктів, знищені 420 промислових підприємств, 37 залізничних станцій, 27,5 тис. господарських будівель. Втрати ж України в сьогodнішній війні будуть підраховуватися ще довго.

Отже, зберегти пам'ять про наше минуле, ніколи не забувати про тих, хто ціною свого життя здобув Велику Перемогу й забезпечив життя наступним поколінням, є обов'язком усіх, хто сьогodні живе. Історія повторюється й постійне дослідження та нагадування, можливо, допоможе наступним поколінням не зазнати тяжких втрат.

-
1. Мешкова М. П. «Бойові дії на території району» / М.П. Мешкова // Вперед – Суми, 1996. – № 7973. – С.4.
 2. Мешкова М. П. «Бойові дії на території району» / М.П. Мешкова // Вперед – Суми, 1996. – № 7974. – С.3.
 3. Мешкова М. П. «Бойові дії на території району» / М.П. Мешкова // Вперед. – Суми, 1996. – № 7975. – С.4.
 4. Сумський район Мій край Слобожанський / М.Л.Охріменко, І.В. Паращенко [та ін.]. – Київ: Видавничий дім Фолігрант, 2006 – С.356.
 5. Сумщина в історії України / В.І. Белашов, Л.І.Белінська; – Суми: МакДен, 2005р. – С.495.
 6. Сумщина в іменах. Альбом ілюстрацій до енциклопедичного довідника. / В.Ю.Панасюк, В.С.Соколов, В.К.Шейко. – Суми: РВО «Ас-Медіа»; ВД Фолігрант, 2003. – С. 184.